

УДК 331.101.262: 63

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ТА ПІДТРИМЦІ АГРАРНИХ КЛАСТЕРІВ: ПОЛІТИКА, СТИМУЛИ, ОБМЕЖЕННЯ

НИКОЛЮК Олена¹ САВЧЕНКО Тетяна², БАСЮРКІНА Наталія³

¹Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-1665-0361>
e-mail: alenaVN11@gmail.com

²Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-7990-1570>
e-mail: savchenko1802@ukr.net

³Одеський національний технологічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9342-8863>

Ця стаття досліджує роль держави у формуванні та підтримці аграрних кластерів в Україні, висвітлюючи різні аспекти економічної політики, включаючи законодавче регулювання, податкову політику, підтримку інновацій, розвиток інфраструктури, навчання та розвиток навичок, міжнародне співробітництво, та залучення приватного сектору. Аналізуючи сучасний стан та ініціативи у цих сферах, стаття надає уявлення про поточні виклики та можливості, з якими стикається Україна в контексті економічного розвитку та інтеграції у світову економіку. Особливу увагу приділено впливу цих політик на аграрний сектор, який є ключовим для економіки країни. Висновки та рекомендації, наведені у статті, можуть бути корисними для політиків, експертів у галузі аграрної економіки та дослідників, зацікавлених у розвитку аграрних кластерів та економічному зростанні України. Також у статті розглядається проблематика адаптації України до змінюваних умов глобалізованого світу, зокрема через впровадження інноваційних технологій та практик в аграрному секторі. Аналізується, як розвиток технологій та зміцнення міжнародних зв'язків може сприяти підвищенню якості продукції та ефективності аграрного виробництва. Окрему увагу стаття приділяє важливості освіти та професійного розвитку у сфері агробізнесу, що є вирішальним фактором у підвищенні конкурентоспроможності та інноваційної активності аграрного сектору. Розглядаються можливості та перспективи впровадження нових освітніх програм та курсів, спрямованих на розвиток навичок та компетенцій, необхідних у сучасному аграрному виробництві. Завершується стаття висновками та рекомендаціями для подальших досліджень, які б могли сприяти розвитку аграрного сектору України, зокрема через інтеграцію з міжнародними ринками, вдосконалення законодавчої бази та залучення інвестицій. Наголошується на потребі подальшого аналізу та вивчення глобальних тенденцій та їх впливу на аграрний сектор України, що відкриває шляхи для інноваційного розвитку та сталого економічного зростання.

Ключові слова: аграрні кластери, глобалізація, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, сталий розвиток, державна політика, управління аграрними кластерами.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-36>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасному світі аграрний сектор є не лише джерелом продовольчих ресурсів, а й ключовим елементом економічного розвитку та екологічної стійкості. З огляду на глобалізаційні виклики, технологічний прогрес та зміну клімату, актуальність формування та підтримки аграрних кластерів державою набуває особливого значення. Ефективно організовані аграрні кластери можуть стати важливим інструментом для підвищення продуктивності, інноваційної активності та конкурентоспроможності в агросекторі. Ця стаття розглядає роль держави у цьому процесі, включаючи розробку політик, стимулів та регулювання, що сприяють розвитку аграрних кластерів. Держава має унікальну можливість та відповідальність у створенні умов, що сприяють залученню інвестицій, розвитку інновацій та формуванню ефективних кооперацій між різними учасниками аграрного ринку. Через політичні ініціативи, регуляторні механізми та економічні стимули, держава може сприяти створенню сприятливих умов для розвитку аграрних кластерів, що, у свою чергу, позитивно позначиться на економіці країни в цілому. Отже, вивчення ролі держави у формуванні та підтримці аграрних кластерів є важливим для розуміння того, як можна ефективно використовувати цей інструмент для стимулювання розвитку аграрного сектору, забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя населення.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Застосування кластерного підходу у структуруванні економіки, формуванні стратегій економічного зростання та підвищенні конкурентних переваг на рівні країн та регіонів визнається широким колом фахівців. Основа успіху національної економіки, яка полягає у фокусуванні на географічній концентрації та спеціалізації певних промислових галузей, була детально розглянута в роботах таких вчених, як А. Маршалл, І. Толенадо, Д. Сольє, М. Портер. Вивчення кластеризації у агровиробничій сфері залучило увагу вчених як на місцевому, так і на міжнародному рівнях, серед яких важливе місце займають В. Гусаков, М. Войнаренко, М. Кропивко, Г. Мазнев, О. Одинцов, П. Саблук, С. Соколенко та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – дослідження та аналіз ролі держави у формуванні та підтримці аграрних кластерів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Політика формування аграрних кластерів є ключовим елементом в стратегії держави для підтримки та розвитку сільськогосподарського сектору. Ефективна політика у цій сфері може значно сприяти підвищенню продуктивності, інноваційності та конкурентоспроможності аграрного сектору. Основні аспекти цієї політики включають:

1. Законодавче регулювання: встановлення правових рамок для функціонування аграрних кластерів є фундаментальним. Це включає законодавство, що регулює взаємовідносини між учасниками кластера, правила землекористування, норми з охорони довкілля, стандарти якості продукції та інше.

Законодавче регулювання аграрних кластерів в Україні не є повністю врегульованим на національному рівні. Наприклад, у діючих нормативно-правових документах, таких як Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», відсутнє пряме регламентування діяльності аграрних кластерів. Водночас, підтримка розвитку кластерів, зокрема в аграрному секторі, є одним із пріоритетів регіональної економічної політики. Багато регіонів України визнали розвиток аграрних кластерів як один із ключових напрямів у своїх стратегіях розвитку. На практиці взаємодія між державою та бізнесом в аграрній сфері може включати державно-приватне партнерство, співпрацю у розвитку аграрних кластерів і технопарків, а також співпрацю державних та місцевих органів влади із саморегулюючими організаціями. Одним з прикладів такого партнерства є проекти, пов'язані з функціонуванням зрошувальних та осушувальних систем в аграрному секторі, що мають велике значення для певних регіонів України. Таким чином, хоча на національному рівні специфічного законодавства, що прямо регулює діяльність аграрних кластерів, може не існувати, регіональні ініціативи та форми співпраці між державою та приватним сектором відіграють ключову роль у розвитку аграрних кластерів в Україні [1-2].

2. Податкова політика: розробка податкових стимулів для учасників аграрних кластерів, таких як пільги або знижені ставки податку на прибуток, може значно стимулювати інвестиції у сільськогосподарський сектор.

Податкова політика України у 2024 році сконцентрована на забезпеченні фінансової стабільності та мобілізації доходів державного бюджету. З огляду на поточну економічну ситуацію, Україна покладається на допомогу від міжнародних партнерів, включаючи США, Європейський Союз та Міжнародний валютний фонд, а також на фінансування від держав-донорів, таких як Японія, Канада, Норвегія та Велика Британія.

Однією з ключових стратегій податкової політики є детінізація економіки, що передбачає залучення до оподаткування раніше неофіційних секторів економіки. Це спрямовано на збільшення податкових надходжень без введення нових податків або підвищення ставок існуючих. В умовах нинішніх викликів, податкова політика України має балансувати між необхідністю забезпечення достатнього фінансування для важливих галузей, таких як оборона та соціальна сфера, та уникнення надмірного фіскального тиску на економіку. Одним з можливих шляхів додаткового фінансування є перенаправлення частини податку на додану вартість (ПДВ) з місцевих бюджетів до державного [3].

Уряд України також розглядає можливості для покращення механізмів податкового адміністрування та збільшення ефективності податкової системи, щоб оптимізувати процес збору податків та мінімізувати втрати бюджетних коштів. Основним завданням податкової політики у 2024 році залишається забезпечення фінансової підтримки ключових сфер, зокрема оборони та соціальної сфери, в умовах війни та її впливу на економіку.

3. Підтримка інновацій: формування політики підтримки наукових досліджень і розробок, включаючи фінансування наукових проектів та інноваційних розробок, є критично важливим для розвитку аграрних кластерів.

Підтримка інновацій в Україні в 2024 році реалізується через різноманітні ініціативи та програми, серед яких особливе місце займає діяльність Українського фонду стартапів (УФС). Фонд активно працює над підтримкою українських технологічних компаній, надаючи фінансування стартапам, проводячи освітні заходи, хакатони, буткемпи та менторські сесії. За допомогою УФС було реалізовано сотні проектів, а також відбулося значне кількість міжнародних технологічних

заходів, що відкрили нові можливості для українських інноваторів [4].

Важливою складовою інноваційної діяльності в Україні є також взаємодія між стартапами та консалтинговими компаніями. Консалтингові компанії в Україні надають важливу підтримку стартапам, допомагаючи з валідацією ідей, дослідженням ринку, монетизацією продуктів, а також з підготовкою і розвитком команд. Ця співпраця включає не тільки консультативну підтримку, але й допомогу у виході на великих клієнтів, що є критично важливим для молодих компаній.

Крім того, в Україні існують спеціалізовані інкубатори, які надають офісні приміщення та адміністративну підтримку стартапам, сприяючи їхньому розвитку та успіху.

Таким чином, Україна в 2024 році демонструє активне зростання в сфері підтримки інновацій, що позитивно впливає на розвиток технологічних стартапів та загальний економічний прогрес країни.

4. Розвиток інфраструктури: держава може інвестувати в розвиток інфраструктури, такої як транспортні шляхи, зрошувальні системи, логістичні центри, що є необхідним для ефективного функціонування аграрних кластерів.

Розвиток інфраструктури в Україні в 2024 році зосереджений на відбудові та модернізації об'єктів, які зазнали пошкоджень від війни, а також на покращенні якості та ефективності громадського транспорту та дорожньої інфраструктури. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) інвестував значну суму - 640 мільйонів євро, на ці цілі. Ці кошти спрямовані на відновлення інфраструктури в постраждалих від конфлікту регіонах, покращення громадського транспорту в містах, а також на модернізацію доріг у Луганській області. Окрім фінансування від ЄІБ, в Україні також працюють над впровадженням світових трендів у розвиток інфраструктури. Однією з основних засад є принцип "Build Back Better", який передбачає не просто відновлення зруйнованого, але й будівництво нових, більш ефективних та стійких об'єктів. Цей підхід враховує такі аспекти, як стійкість, цифровізація, кліматичні зміни та безпека ланцюгів постачання [5-6].

Водночас, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України активно працює над різними проектами, спрямованими на підтримку інфраструктури в країні. Ці проекти включають не тільки фізичне відновлення інфраструктури, але й реалізацію програм, що сприяють економічному та соціальному розвитку регіонів.

Таким чином, розвиток інфраструктури в Україні у 2024 році характеризується комплексним підходом, який включає відновлення пошкоджених об'єктів, інвестиції в модернізацію та інтеграцію сучасних світових трендів у плануванні та розвитку інфраструктурних проектів.

5. Навчання та розвиток навичок: програми для підвищення кваліфікації та навчання працівників аграрного сектору, включаючи технічні та управлінські навички, є важливими для підтримки інновацій та ефективності в аграрних кластерах.

У 2024 році в Україні значну увагу приділяють розвитку навчання та підвищенню кваліфікації. Держава ініціює ряд заходів, спрямованих на підтримку освітньої сфери, зокрема введення грантів на навчання. Ці гранти враховують результати ЗНО/НМТ та обрану вступником спеціальність. Вони надаються на чотири роки і індексуються з урахуванням інфляції. Окрім цього, передбачені пільгові кредити для співфінансування навчання в разі необхідності.

Крім традиційних освітніх програм, в Україні доступні й онлайн-платформи для саморозвитку та вдосконалення навичок. До таких платформ належать Coursera, Khan Academy, EdX, та Udacity, які пропонують курси з різних дисциплін, від технічних до гуманітарних наук. Ці платформи включають безкоштовні та платні курси, що дозволяють отримати сертифікати та підвищити кваліфікацію [7].

Таким чином, в Україні вживаються заходи для підвищення рівня освіти та професійних навичок громадян, що є ключовим фактором для розвитку країни та підтримки конкурентоспроможності на ринку праці.

6. Міжнародне співробітництво: політика, спрямована на сприяння міжнародній торгівлі та співпраці, може відкрити нові ринки та можливості для учасників кластерів, а також залучити іноземні інвестиції.

У 2024 році Україна активно розвиває міжнародне співробітництво в різних сферах. Одним з ключових аспектів такого співробітництва є гуманітарна допомога від міжнародних організацій. Зокрема, ООН представила План гуманітарного реагування по Україні на 2024 рік, який передбачає виділення 4,2 мільярда доларів для підтримки постраждалих від війни громад в Україні, а також українських шукачів притулку і громад, які їх прийняли.

У сфері територіального співробітництва, Верховна Рада України розглядає законопроект

№9450, який має на меті сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва. Цей законопроект відкриває нові можливості для українських регіонів та громад щодо взаємодії з європейськими та світовими партнерами, зокрема через фінансові інструменти та програми підтримки. Подібні ініціативи спрямовані на залучення коштів від європейських та світових фондів і програм [8].

Міністерство фінансів України також відіграє важливу роль у міжнародному співробітництві, зокрема в сфері фінансів, бухгалтерського обліку та управління державним боргом. Важливість цієї ролі підкреслюється зусиллями з підтримки стабілізації фінансової системи та сприяння структурним реформам для забезпечення сталого економічного зростання.

Ці заходи свідчать про активну роль України на міжнародній арені та зусилля щодо побудови ефективної взаємодії з міжнародними партнерами у різних сферах.

7. Залучення приватного сектору: стимулювання участі приватного сектору через партнерства, інвестиції та спільні проекти може сприяти розвитку та інноваційній активності аграрних кластерів.

У 2024 році Україна активно працює над залученням приватного сектору для відновлення та розвитку країни, особливо у сферах інфраструктури, соціальної сфери, енергетики та охорони здоров'я. Один з ключових інструментів, який використовується для цього, — механізм державно-приватного партнерства (ДПП). Міністерство економіки України акцентує на посиленні ефективності цього механізму, розглядаючи його як перспективний напрямок для залучення інвестицій.

Згідно з звітом Групи Світового банку, приватний сектор може внести значний вклад у економіку України. Залежно від сценарію, приватні інвестиції можуть скласти від 73 до 130 мільярдів доларів США, що покриє значну частину інвестиційних потреб країни. Ці реформи включають заходи, що розширюють можливості для приватного сектора управляти державними активами, коригування контрольованих цін, публічні інвестиції, підвищення спроможності публічного сектору вирішувати питання регулювання, та пілотні проекти для вивчення можливостей приватних інвестицій [9].

Міністерство економіки України активно працює над ухваленим вже в першому читанні парламентом законопроектом, який спрямований на вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій. Цей законопроект передбачає нову модель ДПП на основі плати за експлуатаційну готовність, що відкриває можливості для використання різних джерел фінансування.

Україна також створила унікальну електронну платформу Advantage Ukraine для залучення іноземних інвесторів, на якій зібрано понад 500 інвестиційних проектів та можливостей у різних галузях економіки. Ця платформа надає вичерпну інформацію про можливості інвестування та вигоди вкладання в економіку України.

Впровадження цілеспрямованої та збалансованої політики з боку держави є вирішальним для створення сприятливих умов для розвитку аграрних кластерів, що може привести до підвищення якості життя в сільських районах, збільшення доходів від аграрної діяльності та забезпечення сталого розвитку економіки країни (таблиця 1).

Таблиця 1

Структура політики формування аграрних кластерів

Аспект	Опис	Приклади
Цілі	Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору: Збільшення обсягів виробництва та експорту сільськогосподарської продукції. Створення нових робочих місць. Розвиток сільських територій	Стратегія розвитку аграрного сектору України до 2030 року: Збільшення експорту аграрної продукції до \$20 млрд на рік. Створення 1 млн нових робочих місць у сільській місцевості
Інструменти	1. Фінансова підтримка: Гранти на створення та розвиток кластерів. Субсидії на впровадження інновацій. Податкові пільги. 2. Інформаційно-консультаційна підтримка: Створення інформаційних ресурсів про кластери. Надання консультацій з питань кластерного розвитку. 3. Навчання та підвищення кваліфікації: Проведення тренінгів та семінарів для учасників кластерів. Підтримка освітніх програм з кластерного менеджменту	1. Програма USAID з розвитку аграрних кластерів: Надання грантів на розвиток кластерів. Надання технічної допомоги. 2. Інформаційний портал "Аграрні кластери України": Інформація про кластери в Україні. Консультації з питань кластерного розвитку. 3. Навчальні програми з кластерного менеджменту: Національний університет біоресурсів і природокористування України. Українська академія аграрних наук

Заходи	1. Ідентифікація потенційних кластерів: Вивчення потреб та можливостей аграрного сектору. Визначення пріоритетних напрямків розвитку кластерів. 2. Створення та розвиток кластерів: Залучення учасників до кластерів. Розробка та реалізація стратегії розвитку кластерів. 3. Моніторинг та оцінка результатів: Відстеження прогресу розвитку кластерів. Внесення змін до політики формування кластерів	1. Створення реєстру аграрних кластерів: Інформація про кластери та їх учасників. Моніторинг розвитку кластерів. 2. Розробка та впровадження програм підтримки кластерів: Фінансова підтримка. Інформаційно-консультаційна підтримка. Навчання та підвищення кваліфікації. 3. Проведення щорічних форумів аграрних кластерів: Обмін досвідом. Обговорення проблем та перспектив розвитку кластерів
Виклики	1. Недостатня фінансова підтримка: Обмежені бюджетні ресурси. Недосконалість механізмів грантового фінансування. 2. Нестача інформації та знань: Низька обізнаність про кластерний підхід. Недостатня кваліфікація кадрів. 3. Нерозвинена інфраструктура: Відсутність необхідної інфраструктури для розвитку кластерів. Слабка координація між різними учасниками кластерів	1. Залучення інвестицій в аграрний сектор: Створення сприятливого інвестиційного клімату. Пошук нових джерел фінансування. 2. Підвищення обізнаності про кластерний підхід: Інформаційні кампанії. Навчання та підвищення кваліфікації. 3. Розвиток інфраструктури: Створення необхідних умов для розвитку кластерів. Покращення координації між різними учасниками кластерів

Джерело: систематизовано автором

Держава може впливати на розвиток аграрних кластерів, використовуючи різноманітні стимули. Ці стимули можуть бути як фінансовими, так і нефінансовими, і вони спрямовані на підтримку інновацій, збільшення ефективності та зміцнення конкурентоспроможності аграрного сектору. Розглянемо основні види стимулів (таблиця 2).

Таблиця 2

Стимули для розвитку аграрних кластерів в Україні

Стимул	Опис	Переваги	Недоліки
Фінансові стимули	Гранти на дослідження та розробку. Кредити з низькою процентною ставкою. Податкові пільги	Зниження ризиків для інвесторів. Збільшення інвестицій в аграрний сектор. Створення нових робочих місць	Витрати державного бюджету. Можливість неефективного використання коштів
Інфраструктурні стимули	Покращення транспортної інфраструктури. Створення логістичних центрів. Будівництво оптових ринків	Зниження витрат на транспортування. Збільшення доступу до ринків. Підвищення конкурентоспроможності	Високі капітальні витрати. Тривалий термін окупності
Освітні стимули	Підготовка кадрів для аграрного сектору. Підвищення кваліфікації аграріїв. Створення інформаційно-консультаційних центрів	Підвищення продуктивності праці. Впровадження інновацій. Зростання конкурентоспроможності	Витрати на освіту. Необхідність довгострокової політики
Інформаційні стимули	Створення інформаційних платформ. Надання інформації про кращі практики. Проведення семінарів та тренінгів	Підвищення обізнаності аграріїв. Впровадження інновацій. Зростання конкурентоспроможності	Витрати на створення та підтримку платформ. Необхідність мотивувати аграріїв до використання інформації

Джерело: систематизовано автором

Для ефективною реалізації цих стимулів, державі потрібно ретельно аналізувати потреби аграрного сектору та специфіку регіону, а також забезпечувати постійний діалог із учасниками аграрних кластерів. Це дозволить не тільки стимулювати розвиток існуючих кластерів, але й створювати умови для формування нових, інноваційно орієнтованих аграрних об'єднань [10].

Обмеження та регулювання, встановлені державою, відіграють важливу роль у створенні здорового та сталого середовища для аграрних кластерів. Ці заходи мають на меті не лише підтримку та розвиток агросектору, але й забезпечення захисту інтересів споживачів, охорону довкілля та здійснення контролю за діяльністю ринку. Основні обмеження та види регулювання включають:

1. Стандарти якості та безпеки. Встановлення високих стандартів якості продукції, вимог до її безпеки та санітарних норм є критично важливим для забезпечення довіри споживачів та здоров'я населення.

2. Екологічні норми. Регулювання, спрямоване на зменшення впливу аграрної діяльності на довкілля, включаючи обмеження використання певних хімічних добрив і пестицидів, норми щодо викидів та управління водними ресурсами.

3. Землеустрій та використання землі. Регулювання, яке стосується використання землі, обороту земельних ділянок, їх розміру та цільового призначення, що має значний вплив на структуру та розмір аграрних кластерів.

4. Ліцензування та дозвільні процедури. Встановлення процедур для отримання необхідних ліцензій та дозволів для певних видів діяльності, що допомагає контролювати якість та безпеку продукції.

5. Контроль за монополіями та антимонопольне регулювання. Запобігання формуванню монополій у сільськогосподарському секторі, які можуть негативно впливати на конкуренцію та ціни на продукти.

6. Регулювання імпорту та експорту. Митні тарифи, квоти та інші заходи регулювання міжнародної торгівлі, які впливають на зовнішній ринок для аграрних продуктів.

Ці обмеження та регулювання мають важливе значення для створення справедливих умов конкуренції, захисту прав споживачів та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Водночас, держава повинна забезпечувати, що ці заходи не стають надмірно обтяжливими для суб'єктів аграрних кластерів, адже це може призвести до зниження їхньої ефективності та інноваційної активності. Баланс між стимулюванням розвитку і необхідним регулюванням є ключовим для досягнення цілей сталого розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Україна продовжує працювати над розвитком та вдосконаленням законодавчої бази, що стосується аграрних кластерів, інновацій та приватного сектору. Регіональні ініціативи грають ключову роль у формуванні умов для розвитку цих секторів. Україна зосереджена на детінізації економіки та мобілізації доходів для державного бюджету, що має балансувати між забезпеченням фінансування ключових сфер та надмірним фіскальним тиском на економіку. Україна активно працює над створенням сприятливого середовища для розвитку інновацій, включаючи підтримку стартапів та розвиток освітніх платформ. Значна увага приділяється розвитку інфраструктури, що є критично важливим для економічного відновлення та зростання. Україна зосереджує зусилля на підвищенні рівня освіти та професійних навичок своїх громадян, що є ключовим для розвитку країни та підтримки конкурентоспроможності на ринку праці. В Україні активно працює система розширення міжнародного співробітництва, включаючи гуманітарну підтримку та залучення іноземних інвестицій. Державно-приватне партнерство виокремлюється як ключовий інструмент для залучення інвестицій, особливо у сфері інфраструктури та розвитку. Для подальших досліджень пропонуються наступні напрямки: детальний аналіз впливу законодавчих змін (оцінка впливу нових законодавчих ініціатив на розвиток економіки та інвестиційний клімат України); ефективність податкової політики (глибше вивчення податкової реформи, зокрема в контексті детінізації економіки та її впливу на зростання ВВП); моніторинг інноваційної активності (вивчення впливу державної підтримки на інноваційну активність, особливо в стартап-екосистемі та високотехнологічних галузях); оцінка ефективності інфраструктурних проектів (аналіз впливу розвитку інфраструктури на економічне відновлення та регіональний розвиток); вивчення міжнародного співробітництва (аналіз ефективності міжнародного співробітництва, зокрема гуманітарної підтримки та міжнародних інвестицій, у відновленні України); розвиток людського капіталу (дослідження впливу інвестицій в освіту та навчання на ринок праці та соціальний розвиток країни); діяльність державно-приватного партнерства (оцінка ефективності ДПП у різних секторах, а також аналіз можливостей та викликів для цього механізму у майбутньому).

Ці напрямки дослідження дозволять глибше зрозуміти поточний стан та тенденції економічного розвитку України, виявити ключові виклики та можливості для подальшого розвитку країни в умовах глобальних та регіональних змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко Л.І., Кудря С.В. Кластери як одна з ефективних форм співробітництва. Економічний простір. 2009. № 22/1. С. 327-331.
2. Вишнякова І.В. Досвід становлення та розвитку кластерів в окремих країнах Північної, Східної і Центральної Європи. Вісник Запорізького національного університету. 2011. № 1(9). С. 184-193.
3. Горбань С.Ф., Чумак О.В. Особливості функціонування інноваційних кластерів в Україні. Наука й економіка. 2014. № 3(35). С. 224-230. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nie_2014_3_34.pdf.

4. Іванченко Г.В. Розробка кластерної моделі розвитку регіону: методологічний підхід. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2049>.
5. Лагодієнко В. В., Літвінов Д. О. Важливі аспекти зарубіжного досвіду функціонування кластерних утворень. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 2. С. 105-111. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-13>
6. Мазнев. Г.Є. Інноваційні технологічні кластери: особливості та застереження. Економіка АПК. 2013. № 8. С. 63-67.
7. Самофатова В.А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону на основі кластерного підходу. Економіка харчової промисловості. 2016. № 8(4). С. 10-14.
8. Що необхідно для розвитку кластерів в Україні. URL: <https://gmk.center/ua/opinion/shho-neobhidno-dlya-rozvitku-klasteriv-v-ukraini/>
9. Щодо державної політики підтримки розвитку аграрних кластерів в Україні. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-derzhavnoi-politiki-pidtrimki-rozvitku-agrarnikh-klasteriv-v-ukraini>
10. Ніколиук О.В. Кластери як складова інноваційної інфраструктури регіональної економіки // Вісник Тернопільського національного економічного університету. Науковий журнал. Випуск 5. – Тернопіль, ТНЕУ. – 2013 – С. 271-276

REFERENCES:

1. Boiko L.I., Kudria S.V. Klasteri yak odna z efektyvnykh form spivrobitnytstva. Ekonomichnyi prostrir. 2009. № 22/1. S. 327-331.
2. Vyshniakova I.V. Dosvid stanovlennia ta rozvytku klasteriv v okremykh krainakh Pivnichnoi, Skhidnoi i Tsentralnoi Yevropy. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. 2011. № 1(9). S. 184-193.
3. Horban S.F., Chumak O.V. Osoblyvosti funktsionuvannia innovatsiinykh klasteriv v Ukraini. Nauka y ekonomika. 2014. № 3(35). S. 224-230. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nie_2014_3_34.pdf.
4. Ivanchenko H.V. Rozrobka klasternoi modeli rozvytku rehionu: metodolohichni pidkhid. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2049>.
5. Lahodiienko V. V., Litvinov D. O. Vazhlyvi aspekty zarubizhnoho dosvidu funktsionuvannia klasternykh utvoren. Ukrainyski zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky. 2022. Tom 7. № 2. S. 105-111. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-13>
6. Mazniev. H.Ie. Innovatsiini tekhnolohichni klasteri: osoblyvosti ta zasterezhennia. Ekonomika APK. 2013. № 8. S. 63-67.
7. Samofatova V.A. Stalyi rozvytok ahroprodovolchoi sfery rehionu na osnovi klasternoho pidkhodu. Ekonomika kharchovoi promyslovosti. 2016. № 8(4). S. 10-14.
8. Shcho neobkhdno dlia rozvytku klasteriv v Ukraini. URL: <https://gmk.center/ua/opinion/shho-neobhidno-dlya-rozvitku-klasteriv-v-ukraini/>
9. Shchodo derzhavnoi polityky pidtrymky rozvytku ahrarykh klasteriv v Ukraini. Analychna zapyska. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-derzhavnoi-politiki-pidtrimki-rozvitku-agrarnikh-klasteriv-v-ukraini>
10. Nikoliuk O.V. Klasteri yak skladova innovatsiinoi infrastruktury rehionalnoi ekonomiky // Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. Naukovyi zhurnal. Vypusk 5. – Ternopil, TNEU. – 2013 – S. 271-276

THE ROLE OF THE STATE IN THE FORMATION AND SUPPORT OF AGRICULTURAL CLUSTER: POLICY, INCENTIVES, RESTRICTIONS

NIKOLIUK Olena, SAVCHENKO Tetiana, BASIURKINA Nataliya
Odesa National University of Technology

This article examines the role of the state in the formation and maintenance of agricultural clusters in Ukraine, highlighting various aspects of economic policy, including legislative regulation, tax policy, innovation support, infrastructure development, training and skills development, international cooperation, and private sector involvement. Analyzing the current state and initiatives in these areas, the article provides insight into the current challenges and opportunities that Ukraine faces in the context of economic development and integration into the world economy. Special attention is paid to the impact of these policies on the agricultural sector, which is key to the country's economy. The conclusions and recommendations given in the article can be useful for politicians, experts in the field of agrarian economy and researchers interested in the development of agrarian clusters and economic growth of Ukraine. The article also examines the issue of Ukraine's adaptation to the changing conditions of the globalized world, in particular through the introduction of innovative technologies and practices in the agricultural sector. It is analyzed how the development of technologies and the strengthening of international relations can contribute to the improvement of the quality of products and the efficiency of agricultural production. The article pays special attention to the importance of education and professional development in the field of agribusiness, which is a decisive factor in increasing the competitiveness and innovative activity of the agricultural sector. Possibilities and prospects of introducing new educational programs and courses aimed at developing skills and competencies needed in modern agricultural production are considered. The article concludes with conclusions and recommendations for further research that could contribute to the development of the agricultural sector of Ukraine, in particular through integration with international markets, improvement of the legislative framework and investment attraction. The need for further analysis and study of global trends and their impact on the agricultural sector of Ukraine is emphasized, which opens the way for innovative development and sustainable economic growth.

Keywords: agrarian clusters, globalization, innovative development, competitiveness, sustainable development, state policy, management of agrarian clusters.